

Kommentar till professor Jonny Hjelm Hjelms artikel ”Vetenskaplig ideologiproduktion – en kritisk granskning av urfolkismen i svensk forskning om samer”

Ragnhild Nilsson

I sin artikel använder professor Jonny Hjelm min avhandling som ett empiriskt exempel på hur forskning om samiska frågor bidrar till att förstärka urfolkismen inom det samepolitiska fältet. Jag är den första att välkomna en diskussion om mitt forskningsområde. Det finns väl inget en forskare hellre vill, än att få diskutera olika utgångspunkter och tolkningar av företeelser inom det ämne som man behärskar allra bäst. Den här kommentaren skulle jag dock gärna slippa lägga ner tid på att skriva, eftersom texten jag känner mig tvingad att svara på är så pass full av konstiga tolkningar och faktafel att det är svårt att överhuvudtaget bemöta allt. Jag ska i denna kommentar dock bemöta det som jag tror är Hjelms huvudsakliga påståenden och slutsatser och samtidigt påminna mig själv om det Quentin Skinner skriver: “[I]t is remarkably difficult to avoid falling under the spell of our own intellectual heritage. As we analyse and reflect on our normative concepts, it is easy to become bewitched into believing that the ways of thinking about them bequeathed to us by the mainstream of our intellectual traditions must be *the* ways of thinking about them” (Skinner 1998 [2012]: 116, min kursivering).

Jag ska inleda med att kort beskriva vad jag gör i min avhandling för att sedan bemöta Hjelms påståenden samt de direkta felaktigheter som förekommer i texten, innan jag avslutar med en sammanfattande reflektion. Min kommentar omfattar endast de delar av artikeln där min forskning beskrivs och inte de övriga texterna som ingår som empiriska exempel i Hjelms artikel.

Min avhandling

Jag disputerade i statsvetenskap vid Stockholms universitet 2021 med avhandlingen "Att bearkadidh – Om samiskt självbestämmande och samisk självkonstituering". Utgångspunkten för avhandlingen är det beslut Sveriges riksdag fattade 2010 om att erkänna samer som ett folk i den svenska regeringsformen (RF 1 kap 2 §, SFS: 2010:1408). Det var i sin tur en följd av att Sverige erkänt samer som ett urfolk och som ett folk med rätt till självbestämmande 2006, något som också låg till grund för att Sverige röstade för FN:s urfolksdeklaration 2007 som ett av 144 länder i världen:¹ "Alla folk som benämner sig själva som urfolk utgör inte 'folk' i folkrättslig mening och saknar därmed rätt till självbestämmande. *Det samiska folket utgör emellertid ett sådant 'folk' som i folkrättens mening har rättigheter, inklusive rätten till självbestämmande*" (Prop 2005/06:86: 38, min kursivering).² Avhandlingen tar alltså sitt avstamp i urfolks och samers rätt till självbestämmande både ur ett juridiskt och ett politisk-teoretiskt perspektiv. Som statsvetare är det föga kontroversiellt att utifrån politiska beslut fattade av Sveriges riksdag, analysera hur samiskt självbestämmande har institutionaliserats och kan förstås i Sverige i relation till staten, inom Sametinget och i det samiska samhället. Den här historisk-politiska kontexten – som följer av de politiska beslut som fattats av Sveriges demokratiskt valda Riksdag – är något som Hjelm genomgående förbigår med tystnad i sin text.

Det är alltså internationell rätt gällande urfolks rätt till självbestämmande som är avhandlingens första teoretiska utgångspunkt. Avhandlingen belyser de skärningspunkter och svårigheter som urfolks självbestämmande ger upphov till, såväl i relation till de befintliga demokratiska institutionerna som internt i det samiska samhället genom uppbyggandet av en ny demokratisk institution som Sametinget.

För att kontrastera den samtida debatten i politisk teori och internationell rätt – konstruerar jag ett analytiskt ramverk bestående av sydsamiska begrepp (*laahkoe, maadtoe, sijte, bearkadidh, dajve, maahtoe, vuekie*), som samtliga kopplar till autonomi, självkonstituering, fördelning av naturresurser, relationer, kunskap och landskap/territorium, dvs. beståndsdelar som kan tänkas innefattas i begreppet självbestämmande. Denna analysram är avhandlingens andra teoretiska utgångspunkt (ett sätt att arbeta på som baserar sig på internationell forskning inom fältet, något jag återkommer till). Genom att använda sydsamiska begrepp visar jag att det går att formulera ny teoretisk kunskap, nya sätt att se på vad självbestämmande är, hur det kan implementeras och nya sätt

1 UN Declaration on the Rights of Indigenous peoples (2007) (UNDRIP).

2 Här kan det också vara värt att notera att Sverige i december 1999 ratificerade Europarådets ramkonvention till skydd för nationella minoriteter och Europarådets konvention om historiska minoritetsspråk, där samerna utgör en av fem erkända nationella minoriteter och de samiska varieteterna ett av fem historiska minoritetsspråk.

att förstå samisk politik. Genom min forskning visar jag att urfolks egna normsystem på många sätt utmanar befintlig teori och olika demokratimodeller.

För att uppnå avhandlingens syfte används ett omfattande empiriskt material (böcker, tidskriften Samefolket, intervjuer samt Sametingets motioner och policies) som sträcker sig från början av 1900-talet fram till idag. I fokus står de idéer samer i Sverige har formulerat om vad samiskt självbestämmande är för något och hur det kan implementeras, liksom föreställningar om vad som konstituerar den samiska gruppen som också ska ta del av detta självbestämmande. Min avhandling ger därmed såväl ett teoretiskt och metodologiskt, som ett empiriskt bidrag.

Hjelms huvudargument

Det verkar som om Hjelms i sin artikel i huvudsak för fram fem påståenden som han sedan argumenterar för i sin text: 1. Att min avhandling bidrar till att förstärka urfolkismen inom det samepolitiska fältet; 2. Att det inte förekommer skilda epistemologiska och ontologiska positioner baserade på levda klass- eller etnicitetserfarenheter; 3. Att en forskare bör förhålla sig analytiskt distanserad och i sina analysbegrepp inte bygga in associationer och termer från det studerade objektet självt och därmed göra objektets språkvärld och verklighetsuppfattning till sin; 4. Att folk inte kan definieras utifrån etnicitet utan ska definieras konstitutionellt; samt 5. Att samers rättigheter till renskötsel eller jakt inte ska tillfalla dem utifrån etnicitet utan läglighet och lämplighet. De tre första påståendena rör forskningsprocessen, forskningens resultat och vetenskapsteori medan de två sista påståendena är av politisk-normativ art.

Det vanligaste sättet för forskare att finna stöd för sina påståenden är antingen genom teoretiska eller empiriska studier. Då inget av detta görs i Hjelms artikel tycks påståendena vara av mer politisk natur. Så vad ska jag då göra med dessa påståenden? Jo, jag ska göra mitt bästa för att ändå resonera runt dem utifrån den kunskap som jag har tillägnat mig under min doktorandtid och därefter som forskare.

Påstående 1. Min avhandling bidrar till att förstärka urfolkismen inom det samepolitiska fältet

Detta påstående är Hjelms huvudsyfte med artikeln, nämligen att undersöka huruvida detta stämmer eller inte. Hjelms definition av urfolkism bygger, som jag förstår det, på texter av Niezen (2003), Lee (2006), Ball & Dagger (2011), även om det på grund av avsaknaden av referenser i avsnittet (endast en nämns) är svårt att utläsa vad som hämtats var. Urfolkismen ses av Hjelms som en ideologi och innehåller följande element: kollektiv gruppidentitet betonas; med urfolk avses de människor som fortfarande lever på marker där

deras förfäder/förmödrar levt under lång tid; att europeiska kolonialmakter övertagit urfolkens marker; att urfolk assimilerats; att det finns en stark territoriell anknytning; att det finns platsspecifika traditionella kunskaper; krav på territoriellt urfolkligt självbestämmande; rätt till kulturell egenkontroll och krav på bevarande av äldre kulturella traditioner (Hjelm 2024: 20–22).

Samtliga dessa huvuddrag som Hjelm beskriver som urfolkism utgör utgångspunkter för den internationella urfolksrätten som den beskrivs i FN:s urfolksdeklaration från 2007, exempelvis i dess preambel samt i de fem första artiklarna.³ Dessa delar diskuteras även utförligt i den internationella forskningslitteraturen på området (exempelvis Anaya & Rodriguez-Pinero 2018; Daes 2011; Doyle 2014; Engle 2010; Hohmann & Weller 2018; Lightfoot 2016; Åhrén 2016). Som jag skriver i min avhandling så utgör den teoretiska och juridiska förståelsen av urfolks rätt till självbestämmande, både för urfolk generellt och för det samiska samhället specifikt, avhandlingens ena teoretiska ramverk (Nilsson 2021: 53). Det kommer därför helt naturligt återfinnas en diskussion av avhandlingens empiriska fynd i relation till denna teoretiska ingång. I det här fallet i relation till såväl statens politik på området som Sametingets idéer om vad samiskt självbestämmande är för något.

Frågan är då om avhandlingen förstärker urfolkismen inom det samepolitiska fältet? I avhandlingen analyseras hur väl såväl statens politik som Sametinget relaterar till den internationella urfolksrätten och forskningslitteraturen på området och i slutsatserna konstateras att det finns en stor disharmoni här emellan. Om det är detta Hjelm avser med begreppet ”förstärka”, så går det nog

3 *Concerned* that indigenous peoples have suffered from historic injustices as a result of, inter alia, their colonization and dispossession of their lands, territories and resources, thus preventing them from exercising, in particular, their right to development in accordance with their own needs and interests.

Article 1

Indigenous peoples have the right to the full enjoyment, as a collective or as individuals, of all human rights and fundamental freedoms as recognized in the Charter of the United Nations, the Universal Declaration of Human Rights³ and international human rights law.

Article 2

Indigenous peoples and individuals are free and equal to all other peoples and individuals and have the right to be free from any kind of discrimination, in the exercise of their rights, in particular that based on their indigenous origin or identity.

Article 3

Indigenous peoples have the right to self-determination. By virtue of that right they freely determine their political status and freely pursue their economic, social and cultural development.

Article 4

Indigenous peoples, in exercising their right to self-determination, have the right to autonomy or self-government in matters relating to their internal and local affairs, as well as ways and means for financing their autonomous functions.

Article 5

Indigenous peoples have the right to maintain and strengthen their distinct political, legal, economic, social and cultural institutions, while retaining their right to participate fully, if they so choose, in the political, economic, social and cultural life of the State.

att besvara Hjelms syfte/frågeställning med ett ja. Det kan också ses som ganska traditionell teorianvändning. Den andra delen av syftet rör det samepolitiska fältet. Vad som avses med det samepolitiska fältet är oklart, men om Hjelms med det samepolitiska fältet avser Sametingets politik på området så är mitt svar, baserat på avhandlingens resultat, nej. Jag har väldigt svårt att se att min avhandling skulle få ett sådant stort inflytande att den förändrar samepolitikens inriktning. Så här skriver jag i min analys över Sametingets idéer om självbestämmande:

Hänvisningen till internationell rätt och formuleringarna om ekonomiskt, socialt och kulturellt självbestämmande, skapar i sin tur svårigheter att formulera självbestämmandets innehåll och omfång; hur det ska operationaliseras, vilken roll Sametinget ska ha i det arbetet och på vilken nivå i samhället Sametinget ska verka på – den lokala eller den nationella – liksom om det ska vara en myndighet eller ett fristående folkvalt organ [...] För Sametinget blir självbestämmande detsamma som myndighetsutövning. (Nilsson 2021: 209–210)

Såväl tidigare forskning, som avhandlingens slutdiskussion, lyfter att Sametingets konstruktion som en myndighet under den svenska regeringen, inte kan sägas motsvara det självbestämmande som internationell urfolksrätt uttrycker. Det betyder inte att det är något "fel" med att samiskt självbestämmande tar sig formen av myndighetsutövning, men att detta är viktigt att tydliggöra såväl för de samiska väljarna som för det svenska politiska systemet (Nilsson 2021:215).

Kanske Hjelms påstående i stället handlar om att det finns olika normativa argument för varför urfolk skall ha självbestämmande och särskilt uttalade rättigheter i förhållande till de majoritetssamhällen de lever inom (jmf Anaya 2004; Havercroft 2008; Moore 2003; Mörkenstam 2015; Young 2007). Det är dock inte avhandlingens syfte att analysera detta vilket framgår tydligt, utan utgångspunkten är att samerna är erkända som ett folk med en rätt till självbestämmande i Sverige och min forskningsfråga är vad det kan betyda mer konkret utifrån politisk teori och internationell rätt, och en samisk förståelse av självbestämmande.

Det är, för att upprepa mig något, värt att notera att det faktiska politiska läget som utgör utgångspunkten för min avhandling aldrig tas upp i Hjelms text. Kanske finns det istället en undertext av att det är urfolkism bara i att utgå från och analysera beslut fattade i och av en demokratiskt vald svensk Riksdag?

Påstående 2: Det förekommer inga skilda epistemologiska och ontologiska positioner baserade på levda klass- eller etnicitetserfarenheter.

Påstående 3: En forskare bör förhålla sig analytiskt distanserad och i sina analysbegrepp inte bygga in associationer och termer från det studerade objektet självt och därmed göra objektets språkvärld och verklighetsuppfattning till sin.

Hjelm hänvisar i denna fråga till: 1. Gone (2019) som han menar ifrågasätter uppfattningen att urfolk har en särskild epistemologi; 2. Att forskare ska vägledas av de normer som gäller inom vetenskapen och inte av de normer som exempelvis kan finnas hos en extern aktör som Sametinget; samt 3. Till CUDOS-normerna som bl.a. i den ”fjärde normen föreskriver att kunskapen ska vara universellt giltig för alla, inte partikulär och villkorat sann på vissa platser eller enbart för vissa individer” (Hjelm 2024: 303).

CUDOS är en akronym för *communalism, universalism, disinterestedness* och *organized skepticism* (Hasselberg 2012; Macfarlane 2023). Hasselberg förklarar innebörden i dessa normer som: “The norms that should guide the system were that science should be a transparent system of communication, that it should be for the public good, and that it should be disinterested, i.e. not produce a vision of truth that was in the interest of a particular person, group, or organization. Furthermore, it should be based on organized skepticism, meaning that scientists should be critical and skeptical towards one another” (Hasselberg 2012: 36). Macfarlane beskriver bl.a. å sin sida att: “Universalism refers to the goal of pursuing the possibilities of generating universal truths through research that transcends differences in relation to race, class, politics and religion” (Macfarlane 2023: 1).

Att Professor Hjelm söker stöd i Joseph Gone (2019) och hävdar att han ifrågasätter att urfolk skulle ha en särskild epistemologi är en ytterst märklig läsning av Gones artikel.⁴ Varken jag eller Gone (2019) ifrågasätter uppfattningen att urfolk har en särskild epistemologi. Däremot konstaterar vi båda att det inte är oproblematiskt att använda dessa begrepp och precis som Gone gör i sin artikel så ställer jag en rad kritiska frågor i avhandlingen, bl.a:

En oproblematiserad generell utgångspunkt om att samernas egen ontologi (världsbild) och epistemologi ska tas hänsyn till är inte tillräckligt utan måste exempelvis följas av frågor som:
Hur vet jag som forskare att det är just en annan ontologi och

4 Jag hade dessutom förmånen att få ta del av Gones forskning vid en föreläsning han höll under en panel på en konferens nu i början av juni där det blev ännu tydligare hur han resonerar runt hur urfolks epistemologier inte bara kan, utan ska implementeras inom forskningen. Programme | NAISA 2024 Bådådjo/Buvvda/Bodø – Native American and Indigenous Studies Association’s Thirteenth Annual Conference | Ex Ordo [hämtad 2024-06-06]

epistemologi jag stöter på i mitt empiriska textmaterial eller hos mina informanter? På vilket sätt förväntas jag hantera denna ontologi och epistemologi? Hjälper mig den teori och metod jag väljer att återfinna och analysera denna skiftande ontologiska utgångspunkt? Går en sådan utgångspunkt överhuvudtaget att återfinna i materialet? (Nilsson 2021: 9–10)

Eftersom Professor Hjelm väljer att tolka delar av det jag skriver utanför sin kontext så ska jag kortfattat försöka punkta upp vad jag också skriver gällande skiftande ontologiska perspektiv i min avhandling (Nilsson 2021: 10–12).

- Ordval som världsbild, värderingar, urfolksmetodologi eller för all del ontologi och epistemologi, utan att gå in på vad orden betyder i den specifika urfolkskontext forskaren verkar inom, är enkelt att ta till i ett övergripande resonemang. Detta är inte tillräckligt.
- Om forskaren utgår från en annan ontologisk utgångspunkt i sin forskning så har hen ett ansvar att förklara den och motivera valet i förhållande till det hen studerar.
- Utgångspunkten för avhandlingen är att det finns en ontologisk kärna, spårbar genom normer och handlingar som ryms inom det samiska språket och i samiska begrepp.
- I avhandlingen används samiska begrepp och dess betydelse som analytiska begrepp för att kontrastera befintliga teorier kring självkonstituering och självbestämmande.
- De samiska begreppen kan inte användas som något traditionellt, stängt, statiskt och fruset i tid som endast särskilt autentiska människor kan förstå.
- Att utmejsla samiska normer, rena från påverkan från majoritetssamhället, är en omöjlighet. Samisk kultur, samiska språk och samiska handlingsmönster står under ständig förändring.

Att utgå från urfolks egna språkliga begrepp, berättelser, ordspråk och kulturella praktiker, vilka återspeglar urfolks egna rättsuppfattningar, har utvecklats och tillämpats genom forskning inom fältet *Indigenous law* under det senaste dryga decenniet (Borrows 2010, 2016, 2019; Black 2011; Friedland 2012; Napoleon 2013; Friedland & Napoleon 2015; Napoleon & Friedland 2016; Gover 2020). Det jag skriver i avhandlingen är att jag precis som John Borrows (2019) menar att urfolks normsystem och rättsuppfattningar kan analyseras och teoretiseras så länge "[...] care is taken not to prioritize, universalize or essentialize its definition and application" (Borrows 2019:20). De analytiska

begreppen i avhandlingen kontextualiseras och exemplifieras i hög grad i relation till renen eller till ett renskötselsammanhang, vilket kan tolkas som att de endast är tillämpbara i en renskötselkontext. Det är inte avhandlingens avsikt utan begreppens inneboende normer kan även tillämpas på en analytisk nivå i andra kontexter, som till exempel i relationen mellan Sametinget och den svenska staten. En annan anledning till varför jag menar att begrepp som används i lokala kontexter även kan vara relevanta för att analysera självbestämmande och självkonstituering på en övergripande nivå är för att idéerna i det empiriska materialet till stor del kommer visa sig cirkulera i spänningsfältet mellan relationer och rättigheter på lokal nivå och hur dessa ska hanteras av ett övergripande organ som Sametinget (Nilsson 2021: 11–20).

Jag bygger inte min forskning på normer som Sametinget ställt upp och jag delar Hjelms syn på att forskning ska bygga på vetenskapliga principer. Däremot konstruerar jag en analysram som bygger på samiska begrepp, där jag är noggrann med att förklara vad dessa begrepp betyder och hur jag ska använda dem. Ett sådant förfaringssätt är precis det som CUDOS-normer om universalism inkluderar och det som Gone (2019) avser i sin artikel. Teorianvändning utgår från en övergripande analysnivå och förklaringsmodell. Det betyder inte att de begrepp jag använder i min analysram delas och förstås av samtliga samiska individer, vilket jag inte heller påstår.

Gällande Hjelms förhållningssätt om att en forskare bör förhålla sig analytiskt distanserad och i sina analysbegrepp inte bygga in associationer och termer från det studerade objektet självt och därmed göra objektets språkvärld och verklighetsuppfattning till sin, så kan jag bara svara att svenska och samiska är mina språk. Gör det mig mindre analytiskt distanserad? När jag bygger en analysram av samiska begrepp och beskriver dess innehåll, ett innehåll som delvis avspeglar en relationell förståelse av landskap, människor och djur, betyder inte det att jag ”gjort det studerade objektets verklighetsuppfattning” till min, utan det betyder att jag har använt analysramen för att förklara spänningar/konflikter/krockar som återfinns i det empiriska materialet och som inte tidigare analyserats på detta sätt.

Påstående 4: Ett folk kan inte definieras utifrån etnicitet utan ska definieras konstitutionellt.

Påstående 5: Samers rättigheter till renskötsel eller jakt ska inte tillfalla dem utifrån etnicitet utan läglighet och lämplighet

Då dessa båda påståenden är renodlat politiskt-normativa kommer jag att resonera runt båda dessa påståenden samlat.

Samerna är, som tidigare nämnts, erkända konstitutionellt som ett folk i den svenska regeringsformen (RF). Vilka som utgör det samiska folket och hur

detta folk ska definieras, stadgas dock inte i regeringsformen eller i förarbetena. 42 andra länder har också erkänt urfolk i sina konstitutioner, exempelvis México: "The nation is multicultural, based originally on its indigenous peoples, described as descendants of those inhabiting the country before colonization and that preserve their own social, economic, cultural and political institutions, or some of them" (Ch. 1, Art. 2). Även Guatemalas konstitution erkänner urfolk: "Guatemala is formed by diverse ethnic groups among which are found the indigenous groups of Mayan descent" (Sec 3. Art 66). Att erkänna folk konstitutionellt utifrån såväl etnicitet och/eller en status som urfolk är ur ett internationellt perspektiv inget ovanligt (och i fråga om samerna, gäller ju det också i våra grannländer Finland och Norge).

Användningen av begreppet folk i artikel 1 i FN:s konvention om civila och politiska rättigheter (CCPR) kommer från en kontext där folket historiskt kunde härledas till det totala antalet individer inom bestämda territorier. Självbestämmande är alltså i grunden en territoriellt betingad rättighet, som inte baseras på etnicitet eller historiskt etablerade samhällen (Weller 2018). Det som är tydligt är att urfolks rätt till självbestämmande och till mark och vatten på många sätt utmanar den grundläggande tanken om den gemensamma folkviljans förverkligande inom nationalstaten – en tanke som Sverige och många andra stater bygger på – och hur detta ska förstås när en stat inom sina gränser har två (eller flera) folk som båda har en erkänd rätt till självbestämmande (Lightfoot 2016). Det kan därför tyckas rent av lite våghalsigt av Hjelm att rakt av, utan ytterligare argument eller resonering, föra fram ett påstående om att folket avgränsas av nationalstatens gränser – ett folk, en nation. Det finns nämligen då långt mycket mer forskningslitteratur än min avhandling som Hjelm behöver rikta sin lans mot och det finns olika institutionella lösningar för det i både praktik och teori.

Idag regleras rätten till renskötsel, jakt och fiske (renskötselrätten) genom rennäringslagen (SFS 1971:437). Renskötselrätten grundar sig på urminnes hävd, dvs ett långvarigt bruk av en grupp människor inom ett visst område, dvs i enlighet med svenska fastighetsrättsliga principer (Brännström 2017). Rättigheten grundar sig således inte på etnicitet. För att komplicera saken så är dock renskötseln (oavsett hur många som utövar den) en del av samisk kultur, en kultur som den svenska staten ålagt sig att skydda, både genom nationell och internationell lagstiftning. När jag i avhandlingen refererar till tidigare forskning (Allard 2013; Brännström 2017, 2020; Allard och Brännström 2020), så gör jag det för att förklara att den sametingspolitiska synen om att varje individ i egenskap av att vara same även skulle ha renskötselrätt, inte överensstämmer med andra juridiska, fastighetsrättsliga principer. Utifrån det forskningsläge vi har idag innebär det att ett sådant påstående kan ses som en felaktig förståelse av renskötselrätten. Jag ser dock fram emot en vidare diskussion om detta när Professor Hjelm presenterar fler juridiska, politisk-teoretiska och normativa

argument för hur renskötselrätten ska fördelas efter läglighet och lämplighet och inte utifrån dagens rennäringslagstiftning.

Hjelms tolkning av min avhandling och direkta felaktigheter i texten

Hjelm går i ett avsnitt av artikeln igenom min avhandling och tolkar innebörden i avhandlingens olika kapitel och avsnitt som sedan ligger till grund för hans idéanalys, vilken jag återkommer till senare. Jag som författare äger såklart inte läsarens tolkning av det jag skriver. Otydligheter, inkonsekvens i användandet av begrepp etcetera, formar läsarens förståelse av textens innebörd och jag är väl medveten om att denna typ av oklarheter förekommer i min avhandling såväl som i de flestas avhandlingar. Dock kan jag förundras över på vilket sätt Hjelm tolkar min text och ska därför förtydliga vad jag menar i de passager han har citerat avhandlingen. Jag vill även påtala att Hjelm har flera fel i sina citat samt i sidhänvisningarna för sina citat vilket gör det svårt att återfinna dessa i avhandlingen om man inte använder sökfunktionen i pdf-versionen.⁵

Hjelm skriver: ”Ett av de fyra syftena är att visa ’hur urfolk ska kunna realisera och institutionalisera det självbestämmande de har rätt till’ (s. 21)” (Hjelm 2024: 315). För det första har avhandlingen bara ett syfte vilket redogörs för på sidan sex. För det andra härrör den citerade strofen från ett stycke som beskriver avhandlingens bidrag och disposition, där innebörden även förvrängs av att inte hela meningen citeras. Där skriver jag:

Avhandlingens teoretiska bidrag består av: 1.att den visar på komplexiteten gällande urfolksrätten och hur urfolk ska kunna realisera och institutionalisera det självbestämmande som de har rätt till; 2.hur den internationella folkrätten och nationell lagstiftning påverkar urfolks möjligheter till självkonstituering och självbestämmande; 3. Kontextualiserar förståelsen av urfolks externa och interna självbestämmande och hur det kan tolkas avseende samiskt självbestämmande; och 4. att den utvecklar ny samisk, teoretisk kunskap baserad på samiska begrepp. (Nilsson 2021: 21)

Hjelm skriver vidare direkt efter att: ”Idealet är att självbestämmandets innebörd och vilka urfolksindivider som ingår i den samiska urfolkskategorin ska utarbetas maximalt ’fritt från majoritetssamhällets normgivning’ (s.21)” (Hjelm 2024: 315). Det jag resonerar runt på sidan fyra och fem i avhandlingens inledning och där citatet är plockat från, är att de till synes enkla och självklara formuleringarna i urfolksdeklarationen, om urfolks rätt till självbestämmande

5 Avhandlingen finns tillgänglig i pdf-format här: <https://su.diva-portal.org/smash/get/diva2:1594321/FULLTEXT05.pdf>.

genom egna procedurer och egna politiska beslutande institutioner,⁶ ger intrycket av att urfolks självbestämmande är något konkret formulerbart och direkt möjligt att implementera. I verkligheten visar UNDRIP på ett politiskt dilemma som visar sig gällande: 1. i vilken grad det är möjligt för urfolk, som under lång tid och i varierande grad varit utsatta för kolonisering och assimilering, att kunna formulera egna medlemsdefinitioner och det egna självbestämmandets innebörd, fritt från majoritetssamhällets normgivning; och 2. i vilken grad det är möjligt att inrätta egna procedurer och egna institutioner inom ramarna för vad nationalstaten och den liberala demokratin tillåter (Nilsson 2021: 4-5). Det vill säga, jag skriver varken om ett ideal eller om något som ska implementeras maximalt, utan att skrivningarna i urfolksdeklarationen framstår som enkla att genomföra men i verkligheten stöter på flera praktiska och normativa problem.

Vidare skriver Hjelm att jag på sidan sju tar avstånd från tidigare forskning om samer (Hjelm 2024: 315). Det gör jag inte, det jag gör är att jag inleder en genomgång av den urfolksmetodologiska och forskningsetiska litteraturen inom området, såväl internationellt som nationellt genom en referens till (Tuhiwai Smith 2012). Jag skriver varken att "samer ska vara delaktiga i forskningsprocessen" eller att "forskningen bör leda till samepolitiskt genomtänkt handlande". Inte heller skriver jag att forskningen på så sätt kan fungera dekoloniserande (Hjelm 2024: 315). Tvärtom är jag kritisk till hur begrepp som dekolonisering och urfolksmetodologi används inom tidigare forskning, då jag skriver att den urfolksmetodologiska litteraturen ger motstridiga bilder, att det finns en begreppsförvirring inom litteraturen och att den urfolksmetodologiska ingången oftast lämnas oproblematiserad på en teoretisk nivå eller utifrån olika forskningsfält (Nilsson 2021: 8-9).

Det som jag menar behöver problematiseras och diskuteras ytterligare i relation till den tidigare forskning som har gjorts i en samisk kontext är att begrepp som inifrånperspektiv, kontextuell tolkning och att "ge tillbaka", kan tolkas som att det finns en tydlig linje mellan ett inifrånperspektiv och ett utifrånperspektiv, där inifrånperspektivet per automatik genererar mer relevant forskning, *något som jag vänder mig emot*. Delvis utgår dessa resonemang från ett maktlöst, samiskt samhälle där det är nära mellan svart och vitt, rätt och fel, antingen eller och där den utomstående forskaren blir någon som ska hjälpa till. (Nilsson 2021: 10-11, min kursivering)

6 Artikel 9 i UNDRIP stadgar: "Indigenous peoples and individuals have the right to belong to an indigenous community or nation, in accordance with the traditions and customs of the community or nation concerned. No discrimination of any kind may arise from the exercise of such a right". Artikel 18 slår fast att: "Indigenous peoples have the right to participate in decision-making in matters which would affect their rights, through representatives chosen by themselves in accordance with their own procedures, as well as to maintain and develop their own indigenous decision-making institutions".

Det jag resonerar om här är att forskning som säger sig ha ett inifrånperspektiv, där samer ska involveras i forskningen, inte kan sägas vara det bästa eller det enda sättet att bedriva forskning på. Dels behöver frågan problematiseras utifrån olika forskningsfält, dels anser jag verkligen att det behövs forskning med olika perspektiv, dels att forskning som ska ”hjälpa till” inte alltid är den bästa utgångspunkten att ha som forskare. Inom exempelvis medicinsk forskning skulle vi dock aldrig ifrågasätta ett sådant forskningsmotiv. Ytterligare en fråga som jag problematiserar gällande forskning som görs i samarbete med samer och som jag skriver direkt efter ovanstående citat, är att det finns en risk med att det är samma samiska personer som är med i flera olika forskningsprojekt. Genom detta riskerar forskaren snarare bli en megafon för dessa personers åsikter än att självständigt analysera forskningsresultaten (Nilsson 2021: 11). Hjelm har visserligen citerat detta stycke i sin artikel men då lyft det som ett argument för att jag argumenterar för det samiska samhällets litenhet, vilket ger intrycket av att vara något normativt laddat, oklart hur (Hjelm 2024: 318).

I anslutning till min genomgång av den internationella urfolksmetodologiska litteraturen redogör jag för de olika sätt urfolksmetodologi beskrivs på: ”Ibland beskrivs metodologi som en teori om hur forskning bör utföras där metodologin omfattar såväl epistemologi, teori som metod (Swadener & Mutua 2008: 32; Kovac 2010: 122). Men metodologi kan också beskrivas som ett deltagarstyrt, frigörande och framåtsyftande förhållningssätt till forskning med ursprung i urfolkens egna kunskapssystem (Chilisa 2019: 41)” (Nilsson 2021: 8). Den andra meningen i detta citat från min avhandling har Hjelm stoppat in i ett avsnitt där han, som jag tolkar det, försöker beskriva mitt andra teoretiska ramverk av samiska begrepp. Dock har han skrivit om meningen och påstår att jag skriver att ”*Min* metodologi kan också beskrivas som ett deltagarstyrt, frigörande och framåtsyftande förhållningssätt till forskning med ursprung i urfolkens egna kunskapssystem” och utelämnat referensen som jag har angivit (Hjelm 2024: 316, min kursivering). Hjelm inte bara plockar meningar ur sin kontext och stoppar in där de passar hans argument. Han felciterar, felrefererar och försöker på så sätt skriva fram en tolkning av min avhandling som känns helt absurd att ens behöva bemöta.⁷ Hjelm framför vidare att han utgår från

7 Samma form av medveten felcitering görs också i en referens till en annan text jag varit medförfattare till, där Hjelm anför att vi skriver att forskningsprojekt ska ta ”hänsyn till samernas egen epistemologi” (s. 301) och sammankopplar det med Sametingets forskningspolitiska strategiprogram. I verkligheten skriver vi att vi gjort precis tvärtom i den enkät vi utformat inom projektet, nämligen – och korrekt citerat – att ”frågorna i enkäten *inte* tar hänsyn till samernas egen epistemologi, exempelvis i de socio-ekonomiska avsnitten för utbildnings- och inkomstnivå efterfrågas” (Nilsson m.fl. 2021: 12, min kursivering). Och det bland annat där att studien ska vara jämförbar med andra väljarundersökningar i Sverige och Norge, vilket naturligtvis är centralt. Att så vetenskapligt vårdslöst utelägna ordet *inte* här (liksom kontexten i vilket resonemanget förs), förvränger på ett uppenbart sätt det vi faktiskt skriver så att det passar in i Hjelms argument. Att sådant sker på sociala medier är inte att förundras över, men det förvånar i vad som ska vara en vetenskaplig artikel. Av en professor. I historia.

den kritik som finns mot postkolonial teori (Hjelm 2024: 309–310). Jag använder varken postkolonial teori eller urfolksmetodologi. Det senare med hänvisning till just den oprecisitet som jag redogjort för i avhandlingen.

Ytterligare exempel är när Hjelm hävdar att jag: "vill peka på att det varit en relativt liten elit i 'den samiska gruppen' som gett självbestämmandekampen en 'felaktig' rättighetsinriktad prägel (s. 87)" (Hjelm 2024: 317). På sidan 87 i avhandlingen redogör jag för mitt material där två olika intervjuer beskrivs: "Den andra intervjueriet genomfördes 2017 och 2018 och består av nio elit-intervjuer med personer som antingen är företrädare för samiska riksorganisationer och/eller har haft nyckelpositioner inom det samiska samhället inför Sametingets tillkomst och som lokaliserats genom mitt empiriska material" (Nilsson 2021: 87). Var Hjelm har hittat det övriga i sitt fabricerande påstående om vad jag vill peka på framgår inte.

Vidare påstår Hjelm att jag pekar ut demokratin som problematisk då jag, enligt honom, gillande refererar Margaret Moore (2015) (Hjelm 2024: 317). Jag har i avhandlingens kapitel om självbestämmande och Sametinget tidigare också citerat Moore, som är en ledande forskare på fältet: "a historically sensitive and contextually nuanced approach is important to determining how a group may be best able to realize its right to collective self-determination, and that we cannot assume that it will be possible in any formally inclusive political project" (Moore 2015: 153). I mitt avslutande kapitel refererar jag till henne igen, precis som Hjelm skriver, genom att hänvisa till det hon skrivit om "att det är en felaktig föreställning att det alltid är demokratiska principer som är den enda utgångspunkten för att dra upp de legitima gränserna för självbestämmandet omfång, territoriets utbredning, eller folkets tillhörighet". I meningen efter skriver jag "Vad det kan vara istället är svårare att svara på" (Nilsson 2021: 216). Den diskussion jag återknyter till är det politiska dilemma som jag redogör för inledningsvis, och hur svårt det är för i det här fallet samerna, som genom Sametinget har fått en politisk institution, att tänka sig någon annan institutionell form eller något annat sätt att utöva sitt självbestämmande på. Betyder det att jag förkastar den liberala demokratin? Självklart inte.

Det jag slutligen måste kommentera avseende Hjelm's tolkning av det jag skriver är att han påstår att jag "är kritisk till de som kräver rättigheter i Sápmi med åberopande av samiskt påbrå, 'blodsband', dit även språkkraven hänförs; det vill säga även en kritik av principerna bakom Sametingets röstlängd" (Hjelm 2024: 319). Det är jag inte. Det jag skriver i avhandlingen är att civila

Även andra felrefererade forskare finns i materialet, exempelvis Johansson (2008). I sin inledning lyfter Hjelm den etnopolitiska mobiliseringen som sköt fart bland samer under 1970-talet. Hjelm skriver: "Men även forskare deltog. Det menar exempelvis Peter Johansson som granskat svensk samepolitik 1986–2005. Enligt honom har forskare i detta sammanhang inte förhållit sig enbart analytiskt utan använt termer och begrepp som har 'avsevärda realpolitiska implikationer (Johansson 2008: 60)" (Hjelm 2024: 300). Citatet är taget från ett avsnitt på sidorna 57–58 där Johansson redogör för delar av sina teoretiska utgångspunkter och handlar inte om forskares roll i den samiska etnopolitiska mobiliseringen (Johansson 2008: 57–58).

rättigheter av fastighetsrättslig art, som renskötselrätten, inte automatiskt kan krävas med hänvisning till att individen är upptagen i Sametingets röstlängd.

Hjelms slutsatser och användandet av idéanalytisk metod

Hjelm applicerar den idéanalytiska metoden (VDP) på min avhandling för att få fram värderingar genom att spåra beskrivningar och föreskrivande handlingar (Lindberg 2017, 2018). Detta görs genom att Hjelm i ett första steg tolkar de värden han återfinner i min avhandling, i en annan avhandling samt i ett samepolitiskt dokument för att hitta likheter som han sedan formulerar ihop till en egen gemensam värdebeskrivning. I steg två får han fram de beskrivningar han hittar utifrån sina egna sammanslagna värden, för att sedan skriva fram de föreskrivande handlingar som han i steg tre har tolkat ihop av de tre dokumenten. Med tanke på den ovarsamma tolkningen av min text som jag redogjort för, så förefaller det sannolikt att även de övriga texterna rönt samma öde. Det är också så att Hjelm i sin idéanalys får fram värden från en text, men där han tar beskrivningarna och de föreskrivande handlingarna från de två övriga texterna, ett förfaringsätt som visserligen ger honom mer ammunition till hans påståenden, men som knappast kan ses som vetenskapligt (Hjelm 2024: 323–325).

Jag ska ge ett exempel där Hjelm menar att det värde i form av urfolkism som jag skriver fram överensstämmer med Sametingets forskningspolitiska strategi. *Värde*: Det är viktigt att respektera och efterleva internationella konventioner rörande urfolket samers rätt till självbestämmande; *Beskrivning*: Samer är ett urfolk som saknar självbestämmande vilket innebär att Sverige utmärker sig negativt; *Föreskrivande handling*: Urfolket samer ska, av den svenska staten, samt i linje med internationella konventioner erhålla självbestämmande (Hjelm 2024: 323). Med min tidigare beskrivning över mina teoretiska utgångspunkter, så är detta inte ett konstigt resultat. Betyder det att jag styrts av Sametingets forskningspolitiska strategi i min forskning? Nej, det betyder det inte och så har heller inte varit fallet.⁸ En troligare och mer uppenbar tolkning vore kanske att de likheter som finns förmodligen beror på att Sametinget i sin forskningspolitiska strategi har tagit sin utgångspunkt i att Sverige har erkänt samer som ett folk med rätt till självbestämmande – samma utgångspunkter som jag har i min avhandling – och att deras forskningspolitiska strategi handlar om vad Sametinget anser att det skulle innebära på det forskningspolitiska fältet.

Ibland funderar jag på om det är direkta ord Hjelm hänger upp sig på och som han inte vet hur han ska komma åt. Som när Hjelm skriver att jag inte

⁸ Det vore också tidsmässigt en omöjlighet, eftersom jag påbörjade arbetet med min avhandling flera år innan Sametingets forskningspolitiska strategi antogs och disputerade samma år.

definierar begrepp som "den samiska världen" och att jag använder begreppet "samisk värld" som en verklighetsbeskrivning vilket genererar politisk-moraliska idéer om samers essentiellt distinkta historia (Hjelm 2024: 327). Den enda gången begreppet "samisk värld" förekommer i avhandlingen är i ett citat från ett anförande som hölls på svenska samernas riksförbunds landsmöte, 1987 (Nilsson 2021: 96–97).

Avslutande reflektioner

Att skilda perspektiv inom forskningen genererar olika normativa dimensioner är tydligt inom många olika forskningsfält, inte endast i den mikrovärld som diskuterats i denna kommentar.⁹ Det är viktigt att problematisera skilda normativa dimensioner och föra diskussioner om vilka konsekvenser dessa får för forskningen och forskningsresultaten. Men vi behöver göra det på ett initierat och öppet sätt. När vi som forskare släpper ifrån oss en text, vet vi att vi inte längre kan styra hur den tolkas och används. Det ingår i forskningens spelregler. Det är dock märkligt att flera sidor i kritiken handlar om vad jag (och andra) inte forskar om, som när Hjelm nämner "det relativa ointresse som ägnas andra sociala kategorier i Sápmi" (s. 65), "studier av hur folk-kulturella ackulturationsprocesser ('folkblandning') de senaste tusen åren, men i synnerhet de senaste 200–300 åren, urgröpt entydiga samiska identitetspositioner [...]" och att "andra människor än samer i Sverige utsattes för religiöst förtryck på grund av 1600–1700-talets kristna ortodoxi" (s. 68). Det är viktiga forskningsfrågor med en i huvudsak historisk inriktning som någon, kanske Hjelm själv, skulle kunna vidareutveckla i utförliga empiriska studier, men kan inte vara ett krav för varje avhandling som har en samisk tematik.

En annan av forskningens spelregler är den som Vetenskapsrådet hänvisar till och som är tagen från den europeiska kodexen för forskningens integritet. Där sägs att forskaren ska tillämpa ärlighet i fråga om att utveckla, genomföra, granska samt rapportera och informera om forskning på ett öppet, rättvist, fullständigt och objektivet sätt (Vetenskapsrådet 2018). Eller för att återvända till Skinner som jag citerade i inledningen: "a willingness to exchange and negotiate alternative descriptions" (Skinner 1998 [2012]: 115). I förhållande till Hjelm's hantering av tidigare forskning och sitt empiriska material finns det faktiskt anledning att reflektera över var gränsen går för hur vårdslös en forskare får vara.

Avslutningsvis framgår det tydligt att Hjelm anser att min avhandling är dålig. Dock känns det märkligt att diskutera hans påstående om en normativt

9 Med mikrovärld avser jag här inte förekomsten av en verklig liten värld, utan det lilla forskningsområde som samisk forskning utgör såväl i en nationell som internationell kontext, samt det smala perspektiv på de normativa frågor som lyfts av Hjelm och som besvarats av mig.

styr, icke-distanserad forskning, när Hjelm själv gör det väldigt tydligt för läsaren av hans artikel, att hans egen position är långt ifrån politiskt-normativt neutral, även om hans egna underförstådda antaganden sällan eller aldrig synliggörs. De argument han använder för att försöka hitta bevis för sin avhandlings problematiska ansatser, faller han för själv. Är kanske det huvudsakliga men outtalade argumentet i Hjelmns artikel egentligen att samer inte är ett urfolk i internationallrättslig mening? Att svensk politik (och finsk och norsk) och gällande lagstiftning är fel? Och att all forskning som utgår från en samtida historisk-politisk kontext där samer erkänts som ett urfolk med rätt till självbestämmande bidrar till urfolkism? Isåfall borde det tydliggöras som normativ premiss för kritiken och då kanske det hade varit tillräckligt med en mening för att hävda det, istället för att som nu låta påskina att han utför en vetenskaplig analys.

Referenser

- Allard, Christina, 2013. "Who holds the reindeer herding right in Sweden?: A key issue in legislation", i Bankes, Nigel & Koivurova, Timo (red.), *The Proposed Nordic Saami Convention: National and International Dimensions of Indigenous Property Rights*. Oxford: Hart Publishing.
- Allard, Christina & Brännström, Malin, 2020. "Girjas sameby mot staten: En analys av Girjasdomen", *Svensk Juristtidning* 5, s. 429–452.
- Anaya, S. James, 2004. *Indigenous peoples in international law*. Oxford: Oxford University Press.
- Anaya, S. James & Rodriguez-Pinero, Luis, 2018. *The Making of the UNDRIP: The UN Declaration on the Rights of Indigenous Peoples: A Commentary*, s. 38–62.
- Ball, Terence & Dagger, Richard, 2011. *Political ideologies and the democratic ideal*. 8th ed., International ed. Harlow: Pearson Education.
- Black, Christine, 2011. "Maturing Australia through Australian Aboriginal Narrative Law", *South Atlantic Quarterly*, 110(2), s. 347–362, doi:10.1215/00382876-1162489.
- Borrows, John, 2010. *Drawing out law: A spirit's guide*. University of Toronto Press.
- Borrows, John, 2016. *Freedom and Indigenous constitutionalism*. University of Toronto Press.
- Borrows, John, 2019. *Law's Indigenous Ethics*. University of Toronto Press.
- Brännström, Malin, 2017. *Skogsbruk och rensköttsel på samma mark: en rättsvetenskaplig studie av äganderätten och rensköttselrätten*. Umeå universitet.
- Brännström, Malin, 2020. "The Girjas Case – court proceedings as a strategy to enforce Sámi land rights", i *Routledge Handbook of Indigenous Peoples in the Arctic*. Routledge.
- Daes, E. Irene., 2011. "The UN Declaration on the Rights of Indigenous Peoples: background and appraisal", s. 11–40 i Allen, S. och Xanthaki, A. (red.), *Reflections on the UN Declaration on the Rights of Indigenous Peoples*. Oxford: Hart Publishing.
- Doyle, Cathal M., 2014. *Indigenous peoples, title to territory, rights and resources: the transformative role of free prior and informed consent*. Routledge.

- Engle, Karen, 2010. *The elusive promise of indigenous development: Rights, culture, strategy*. Duke University Press.
- Friedland, Hadley, 2012. "Reflective frameworks: Methods for accessing, understanding and applying Indigenous laws", *Indigenous LJ* 11, s. 1.
- Friedland, Hadley & Napoleon, Val, 2015. "Gathering the threads: developing a methodology for researching and rebuilding Indigenous legal traditions", *Lakehead Law Journal* 1(1), s. 16–44.
- Gone, Joseph P., 2019. "Considering Indigenous Research Methodologies: Critical Reflections by an Indigenous Knower", *Qualitative Inquiry* 25(1), s. 45–56, doi:10.1177/1077800418787545.
- Gover, Kirsty, 2020. "Legal Pluralism and Indigenous Legal Traditions", I *The Oxford Handbook of Global Legal Pluralism*.
- Hasselberg, Ylva, 2012. "Demand or discretion? The market model applied to science and its core values and institutions", *Ethics in Science and Environmental Politics* 12(1), s. 35–51, doi:10.3354/esepp00118.
- Havercroft, Jonathan, 2008. "Sovereignty, recognition, and indigenous peoples", s. 112–137 I Price, Richard M. (red.), *Moral Limit and Possibility in World Politics*. Cambridge University Press. Tillgänglig på <https://eprints.soton.ac.uk/348781/>.
- Hjelm, Jonny, 2024: "Vetenskaplig ideologiproduktion. En kritisk granskning av urfolksmen inom svensk forskning av samer", *Statsvetenskaplig tidskrift* 2024 (2), s. 299–335.
- Hohmann, Jessie & Weller, Marc, 2018. *The UN Declaration on the Rights of Indigenous Peoples: A Commentary*. Oxford University Press.
- Johansson, Peter, 2008. *Samerna-ett ursprungsfolk eller en minoritet? En studie av svensk samepolitik 1986–2005*. Doctoral thesis, Göteborgs universitet.
- Lee, Richard Borshay, 2006. "Twenty-first century indigenism", *Anthropological Theory* 6(4), s. 455–479.
- Lightfoot, Sheryl, 2016. *Global Indigenous Politics: A Subtle Revolution Worlding Beyond the West*. Routledge.
- Lindberg, Mats, 2017. "Qualitative Analysis of Ideas and Ideological Content", s. 6–121 i Boréus, Kristina och Bergström, Göran (red.) *Analyzing Text and Discourse. Eight Approaches for the Social Sciences*. Sage Publications Ltd.
- Lindberg, Mats, 2018. "The VDP-triad in ideational analysis", *Statsvetenskaplig tidskrift* 120(3–4).
- Macfarlane, Bruce, 2023. "The DECAY of Merton's scientific norms and the new academic ethos", *Oxford Review of Education* 0(0), s. 1–16, doi:10.1080/03054985.2023.2243814.
- Moore, Margaret, 2003. "An Historical Argument for Indigenous Self-Determination", *NOMOS: Am. Soc'y Pol. Legal Phil.* 45, s. 89.
- Moore, Margaret, 2015. *A political theory of territory*. New York: Oxford University Press. Tillgänglig på <http://dx.doi.org/10.1093/acprof:oso/9780190222246.001.0001>.
- Mörkenstam, Ulf, 2015. "Recognition as if sovereigns? A procedural understanding of indigenous self-determination", *Citizenship Studies*, 19(6–7), s. 634–648, doi:10.1080/013621025.2015.1010486.
- Napoleon, Val, 2013. "Thinking about Indigenous legal orders", s. 229–245 i *Dialogues on human rights and legal pluralism*. Springer.
- Napoleon, Val & Friedland, Hadley, 2016. "An Inside Job: Engaging with Indigenous Legal Traditions through Stories", *McGill LJ* 4 (Journal Article), s. 725.

- Niezen, Ronald, 2003. *The origins of indigenism: Human rights and the politics of identity*. University of California Press.
- Nilsson, Ragnhild, 2021. *Att bearkadidh: Om samiskt självbestämmande och samisk självkonstituering*. Statsvetenskapliga institutionen, Stockholms universitet.
- Nilsson, Ragnhild, Mörkenstam, Ulf, Dahlberg, Stefan & Sandström, Camilla, 2021. "Sametingsvalet 2017. Kontinuitet och förändring", i *Sametingsval 2017*. Stockholm: Santérus Förlag.
- Prop 2005/06:86. *Ett ökat samiskt inflytande*.
- SFS 1971:437. *Rennäringslag*.
- SFS 2010:1408. *Kungörelse (1974:152) om beslutad ny regeringsform*.
- Skinner, Quentin, 1998 [2012]. *Liberty before liberalism*. Cambridge University Press.
- Tuhiwai Smith, Linda, 2012. *Decolonial methodologies. Research and indigenous peoples*. Otago University Press, London and New York, NY.
- United Nations, 2007. *United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples* (Laws/Statutes).
- Vetenskapsrådet, 2018. *Etik i forskningen och god forskningssed*. Tillgänglig på <https://www.vr.se/uppdrag/etik/etik-i-forskningen.html>, hämtad 2024-06-03.
- Weller, Marc, 2011. "Self-Determination of Indigenous Peoples: Articles 3, 4, 5, 18, 23, and 46(1)", s. 115-149 i Hohmann, Jessie & Weller, Marc (red.), *The UN Declaration on the Rights of Indigenous Peoples. A Commentary*. Oxford: Oxford University Press.
- Young, Iris Marion, 2007. *Global challenges: War, self-determination and responsibility for justice*. Polity.
- Åhrén, Mattias, 2016. *Indigenous peoples' status in the international legal system*. Oxford: Oxford University Press. Tillgänglig på <http://dx.doi.org/10.1093/acprof:oso/9780198778196.001.0001>.